

JAFRE: RESPOSTES A VICENÇ CARBONELL I VIRELLA

I.- El soci de la Societat d'Onomàstica Vicenç Carbonell i Virella ha enviat a la redacció del Butlletí una carta defensant la grafia de *Jafra* amb *a* per al terme de *Jafre* en el Garraf. L'escrit va enriquit amb una cinquantena de testimonis documentals que van des de 1143 fins a 1899, sobre la manera com s'ha escrit *Jafre* en el transcurs dels segles. Són una mostra excel·lent del coneixement que té Vicenç Carbonell de tota la documentació referent al municipi d'*Olivella*, del qual *Jafre* forma part. L'autor insisteix en el seu escrit per una banda en l'abundància de textos que ofereixen un *Jafre* escrit amb *a*, i per altra en la necessitat de no canviar la forma gràfica actual a la qual el poble s'ha acostumat. Sobre el primer dels arguments cal dir una vegada més que la decisió sobre la grafia correcta d'un topònim no depèn de la manera com apareix a la documentació, sinó de raons lingüístiques. Els documents són útils i necessaris per a establir l'origen i evolució del nom, però després és el lingüista qui ha de decidir la grafia que representarà de manera més correcta alhora la pronúncia i l'etimologia del mot. L'etimologia serà especialment important per a resoldre el problema de si s'ha d'escriure una *e* o una *a* quan es pronuncia una vocal neutra, que és concretament el cas de *Jafre*. Pel que fa a la raó basada en el desig de no voler pertorbar els costums gràfics dels actuals habitants de Jafre, a part d'haver de recordar que aquests són gairebé inexistents, tinguem en compte que Catalunya està plena de ciutats i comarques que han acceptat de bon grat la reforma de llur nom propi, entenent amb bon sentit que es tractava d'una restauració dignificadora i no d'un divertiment erudit. Precisament, Jafre té ben a prop l'exemple del canvi de *Panadés* en *Penedès*, assimilat sense traumes i amb general complaença. Finalment, el cas esporàdic d'algun pagès d'*Olivella* que pugui haver pronunciat *Jafre* acabat amb *a* i no en vocal neutra, no pot ser tingut en consideració, primer per la dificultat pràctica de distingir una vocal neutra d'una *a* una mica clara, donat que es tracta de fonemes molt pròxims, i també per la influència certa que pogué tenir en el parlant haver vist tota la vida com *Jafre* s'escrivia amb *a*. Vicenç Carbonell recorda molt oportunament com Ramon Amigó recomana que els toponimistes es limitin a recollir els noms sense intentar de modificar-los «volent fer d'etimòlegs». Perquè és precisament l'etimologia i els entesos en aquesta ciència els qui tenen l'última paraula, i ells els que recomanen escriure *Jafre* amb *e*.

II.- Durant tot el període (segle XVIII, i segles XIX i XX —i no durant 450 anys com compta el senyor Vicenç Carbonell i Virella) on *Jafre* del Garraf és grafiat normalment «Jafra», a tot Catalunya (més especialment Oriental, és clar) es comprova el mateix fenomen: la vocal neutra interior àtona o final és interpretada el més sovint com una «a», encara que correspongui clarament a una «e» etimològica. Així apareixen, entre els in comptables exemples de «e» interior transformada en «a» espúria: *Ampurdà* (per Empordà), *Ampúrias* (Empúries), *Caralps* (Queralps), *Esparraguera* (Esparreguera), *Gramanet* (Gramenet), *Gravalosa* (Grevolosa), *Montargull* (Montergull), *Muscaroles* (Mosqueroles), *Padret* (Pedret), *Paguera* (Peguera), *Salrà* (Celrà), *Sagarra* (Segarra), *Sarrahima* (Serrahima), *Sesgayolas* (Sesgueioles), *Tarrasa* (Terrassa), *Tayà* (Teià), etc. I el mateix *Panadès* (Penedès). Com a exemples de «e» final desfigurada tenim el cas del mateix *Jafre* d'Empordà, escrit molt sovint *Jafra*, i quasi tots els plurals en «es» (◊as») de la Catalunya Oriental, com en tres dels exemples ja esmentats; i en *Arbúcias* (Arbúcies), *Bañeras*, *Bañolas*, *Begas*, *Borjas*, *Caldas*, *Caldetas*, *Cente-llas*, *Esplugas*, *Figueras*, *Olujas*, *Ribas*, *Rosas*, *Torrellas*, etc., etc. (per *Banyeres*, *Bunyoles*, *Begues*, etc.). I evidentment el mateix fenomen s'ha produït amb els cognoms: *Casas*, *Corominas*, *Bordas*, *Viñas*, *Moragas*, etc.

La permanent influència de la llengua escrita sobre la pronúncia arribarà, amb el temps, a fer-se sentir en desviacions com la que recull el senyor Vicenç Carbonell (especialista en la toponímia d'Olivella, terme al qual pertany ara el deshabitat *Jafre* de Garraf: on la grafia en «a» ha induït modernament a modificar-ne la pronúncia genuïna).

E.